

275/4

Наша реч

ЛИСТ ВАЉЕВОМСКА,
ДРУШТВЕНА И КУЛТУРНА
ПИТАЊА

ИЗЛАЗИ СВАКОГ 1 и 15 у МЕСЕЦУ

ВЛАСНИК и УРЕДНИК
МИЛИЈАН ЈЕРЕМИЋ

Број стаје 1 динар

Све пошилке слаати на адресу
уредништва

Ваљево, 1 августа 1936

Уредништво и администрација
у Ваљеву, Брате Недића 35

Претплата за годину
24 динара

Страхоте будућег рата

Данас је ситуација у целом свету таква да опасност рата постаје све већа, све ближе, све очигледнија. На далеком Истоку јапански освајачи воде већ годинама рат против кинеског народа, у коме свакодневно гину стотинама и хиљадама људи. И на граници према Совјетској Унији они не мирују. Честим упадима на руску територију и пограничним сукобима они стварају погодну ситуацију за рат против Совјета.

У центру Европе, Немачка, велика индустријска земља, грозничало се наоружава. Она насипатица своју омладину у ратничком духу и припрема је поново за светску клиницу, а за интересе крупног финансијског капитала.

Италија је сва у ратничком заносу. Сада она слави своју победу у Абисинији. Али ни Европа неће дуго остати на миру од тога ратоборног расположења италијанског фашизма, ако благовремено не предузме све мере да спречи светски рат.

У целом свету фабрике загушљивих гасова и ратног материјала раде пуном паром, дању и ноћу. И док је светска криза укочила привредни живот скоро свију земаља, дотле ратна индустрија не зна за кризу, ни застој. Акције ратних предузећа и дивиденде стално скачу, а једна мала група људи згрће милионе на рачун будућих патњи човечанства.

Цео свет се оружја. Нагомилани ратни материјал сам по себи тражи да буде утрошен. Ситуација је таква, да какав ситан догађај, случајан, или намерно, удешен, повод може запалити огромно буре барута и изазвати светски пожар.

А будући рат може доћи изненада, без изишног церемонијала, дипломатских нота, које само сметају да непријатељ буде изненађен. Сада ратови настављају без претходне објаве, како се показало у скорашњем италијанско-абисинском сукобу, у коме се није могло, тачно одредити ког дана је рат почео.

Рат будућности биће механизван и усавршен до крајњих граница. Обзиром хуманости и међународни закони неће играти никакву улогу. У таквом рату неће бити разлике између фронта и позадине, захваљујући моћној авијацији, која ће за неколико дана пренети рат на целу територију зараћених земаља. И тада неће би-

ти поштеђени од масовног убијања ни жене, ни деца, ни старци, ни болесни.

Најстрашније оруђе за међусобно убијање народа, према досадашњем искуству и према тврђењу војних стручњака, биће бојни отрови. Храбре Абисинце није навладала техничка надмоћност Италијана. Они се нису уплашили тешке артилерије и тенкова. Али бомбе са загушљивим гасовима, које су италијански авијатичари немилосрдно бацали на абисинска насеља, не штетећи никога, створиле су ујасну панику у војсци и омогућиле потпуни слом Абисиније.

Војни стручњаци свију земаља сагласни су у томе да ће у будућем рату најважнију улогу имати хемиски отрови. Они такође тврде да не постоји заштитно сретство против ових отрова. Иерит, на пример, такво је ужасно сретство, да против њега не помаже никаква маска. Он сагорева све, па и све незапаљиве материје. Довољни су милионити делови овог отрова у ваздуху, па да произведу ујасну смрт у онекотинама по целој кожи, у плућима и стомаку.

Индустрија хемиских отрова стално се савршава и ко зна каква још савршенија сретства постоје за убијање људи. О томе можемо само с времена на време да наслутимо кад се случајно десе експлозије у ратним

фабрикама где страдају радници који у њима раде.

Енглески војни стручњак, мајор Хеј, тврди „да би 1000 бомби било довољно да, под повољним условима, отрују један град велики као Лондон“. А пуковник Франц Карл Андере изјављује: „У једном ваздушном нападу на град од више милиона становника за неколико минута могу бити побијени 50 до 100 хиљада становника.“

Јасно је, дакле, да ће будући рат бити највећа несрећа по цело човечанство, да ће у њему страдати милиони људи и бити уништена неизмерна материјална богатства: да ће он значајно нечувено парварство, нокољ, болести, беду и учинарање.

Нема ничег племенитог, човечног ни витешког у томе рату, глеће он се милиони људи међусобно уништавати, хладно, механизовано, невидљиво.

Омладина свију земаља највише ће страдати у будућем рату. Зато је дужност омладине, пре свих, да без обзира на народност, расу, веру или политичка убеђења оствари братско јединство у борби против рата. Ми очекујемо од Светског омладинског конгреса у Женеву, на коме ће узети учешћа и претставници омладине из наше земље, да ће здружити омладину целог света око заједничког циља: **да се очува мир у свету. А швај мир је могуће очувати само тако, ако народне масе свију земаља буду активно радиле на томе.**

УЧМАЛЕ САВЕСТИ

Чаршија је врло трома кад треба да схвата ствари. Али не и кад треба да изире истине. Савести многих људи из чаршије су посувраћене, злобне и завидљиве. Уопште нечувене на подухвате који штрце из мртвила и који имају свој смисао већ и у чиници да је потребно радити.

Због тога је и појава „Наше речи“ била једно чудо. Изненадили се они који знају само за свакодневно играње карата, за досадно препричавање ситних паланачких догађаја, или за турманско метезисање, али су нешто мање од њих били узнемирени и наши „култур-трегери“, назови интелектуалци, који су се одједном остелили заголицани једном врло важном радомалошћу: да сазнају који је нови лист. Један од њих, у расположењу насталом после обилате чашине, чак се испричао до миле воље, набацујући своје познанику да је он крив што је нови лист покренут. Као да зато треба неко да буде крив и као да је појава толико необична.

Ако постоји нешто чему се треба чудити, то је та учмалост савести, која смета корачању унапред. Људи наше средине навикли су да све буде обично, познато и досадно. Они знају да шеталишта на сату непрекидно куца тик-так, тик-так, враћајући се с лева на десно, па сматрају да по том ритму треба да је једноличан и живот. Они ручају и вечерају у исти час, доживљавају свакодневно исте и обичне ствари и због тога се не свалаче пред макар и једним новим детаљем из живота.

Живот напредне средине, међутим, сав је у покрету и изграђивању. Израз његове динамике је сваки подухват, великог или малог замаха. По томе је и покретање „Наше речи“ израз уже напредне средине која се формира. Већ по томе не би у тој појави било ничег необичног. „Нашу реч“ су створили млади људи, у жељи да их је што више у послу на сопственом изграђивању, што више отргнутих од кафанског битисања, за које је везана свака назадна појава.

То питање: који је нови лист, — указује нам, осим тога, на све чешићу појаву моралне искварености. Чаршија више не схвата да се може радити у своје име и из сопствених побуда, него је уверена да се иза сваког подухвата крије позадина. Тако она схвата, зато што је сама таква. Зато што њени претставници и поборници њеног морала, ако што раде, чине то с изгледима на профит; ако желе да су помислу науде, нуде се да служе; ако нуде своје услуге, траже да буду плаћени. Чаршија је сва прљавна као бара.

— Зашто, пита нас ту скоро један читалац, зашто, вели, нису сви чланци потписани?

У сваком случају једно глупо питање, на које одговарати и нема смисла. Али је ипак то питање карактеристично. Хоће човек да зна да би после одговарао ако ништа друго. Или да би се одлучио да лист чита. Можда и зато што многи данас не појимају да се може радити без галаме, без легитимисања. Није, међутим, важно ко ради него како ради и колико уради. Од још мањег је значаја та ситна награда, што је даје чаршија, наслед-

Побуна реакције у Шпанији

У Шпанији ових дана бесни грађански рат. Широј Пиринејској Полуострва свакодневно гину хиљаде људи, градови и села горе у пламену и рушевинама. Радни сини морају да оставе своје послове и да се лати оружја у одбрану своје слободе и мира.

Ко се то дигао на оружје и против кога? Против садашње владе Народог фронта, која је законским путем дошла на власт, успали су генерали, великоседашници, фашисти и сви други којима није у вољи влада народне већине.

За време владе Народог фронта у Шпанији сељаци су добили земљу, црква је одвојена од државе, радници су добили слободу да се организују и учествују у низ других социјалних и политичких промена, због којих је влада стекла симпатије у народу.

Али та иста влада учинила је тешку погрешку, која јој се сада крваво свети. Испустила је на врховима војне управе људе одане старом режиму, који нису били задовољни што се њиховој класи одузимају већине прилике. Сва та банда револуционара и фашиста склонала је заједну против воље народа, довели најамничку војску из Марока и са пољем добивеним из фашистичке Италије бацила читаву Шпанију у пожар грађанског рата. Стали су против законите владе и против своје отаџбине, да поново приграбе власт у своје руке, како би и даље могли властити и експлоатисати народ.

Али ни народ није селее скрштених руку. Радници, сељаци, ванашлије, сав радни свет скочио је да брани своју владу у Мадриду од мршавих завереника и њихових иностранних помагача. Према последњим вестима извесно је да ће побуњеници за кратко време бити савладани. На страни шпанске владе и њеног народа стоје симпатије напредних људи целог света.

Крваво искуство стекао је шпански народ у овој побуни реакције. То искуство га учи да треба силе реакције и фашизма сложити потпуно и за увек, ако хоће да у миру и слободи ужива плодове своје победе.

Актуелни проблеми

СЕЉАНКА УВЕЛИКО ПОБАЦУЈЕ

Између многобројних и тешких терета које је сељанка приморана да носи у своме мучном животу, — побачај заузима једно од првих места. Побачај исисава крв сељанке као пајаница, а трује је као шкорпија.

Строги законски прописи, који сада важе, забрањују побацивање. Кажњиви се и трудница која побације и лице које прши побачај. Изумиљају се само они случајеви у којима је побачај дозвољен због извесних оболења. Али ни такве труднице, које имају нека од тих оболења, не смеју сама и на своју руку побацивати. Оне се морају обратити надлежној власти која ће саставити лекарску комисију, па тек по њеном решењу има се приступити побацивању. Ни у оваквим случајевима сељанка и уопште сиромашна мајка, не може се практично користити, јер је процес довољно и побацивања коментикован и скуп ва њих.

Када се узме у обзир драконска строгост закона, могло би се поверовати да је побацивање ретко услед страха од казне. Међутим није тако. Побацију свуда и на све стране, у селу и у граду, и младе и старе, и сироте и богате. Стом разликом: што богате врше побачај код стручних лица, увек и кад хоће, без икакве бојазни по своје здравље и живот, зато што имају средства да добро плате скупу услугу и дискрецију стручњака, — док сељанке и сироте жене уопште, исто тако много побацију као и богате, али не од беса и господства, већ из нужде и беде, и не од стручњака и у санаторијуму, већ вретеном или уколеницом, у штали или некој шупи.

Ако који случај и пред суд дође, редовно је то сељанка; жена радника или неког човека из сиромашних и друштвено заостављених редова. Побација из „виших редова“ не трпи последице законске одговорности.

Док богата жена побације да би била што комотијна, јер је за њу порођај једина дужност коју не може заменити својим парам, — дотле сиромашне жене побацију због тога што гладују и злопате се са децом коју су већ изродиле, па би свако новорођенче доносило место среће још више глади и злопаћења. Сељанка нема ни времена ни знања да мисли на виткост и свежину свога тела. Сироте жене побацију и због тога што су запослене и приморане да свакидашњим мучним радом зарађују за себе и своје насущни хлебца, а трудноћа и материнство би им га одузели.

Десетине хиљада жена губе животе због нестручног и насилног побачаја, а много више њих, које преживе, остају са осакатеним здрављем, — доживотни инвалиди. Само практични и маловарошки лекари знају каква је страха побачај за сељанке и жене широких радних маса. Има нешто јаче и од страха

законске одговорности, па и од саме смрти која их чека, што сироте жене гони да побацију. Само један пример. Једна сељанка којој је нека надрибабца отварала вретеном материцу, дошла је лекару у очајном стању. Ништа није помогла лекарева интервенција. Умрла је. Неколико месеци после њене смрти дошла је њена јетрава у сличном стању. Дакле, није је „опаметила“ ни застрашила ни смрт њене јетрае, с којом је у истој кући живела и чије је смртне муке гледала, већ је и она пошла истим путем. Путем страдања и смрти, само да не роди, јер је већ била сувише богата децом и бедом. Заиста, има нешто јаче од смрти што их гони да то раде... Неиздржљив социјални положај и очајно економско стање, пуки немаштина и злопатећи живот, страшију су и од саме смрти. Као човек и лекар на колико ли сам њих наишао, који су од смрти очекивали спасење. Горак је и страشان живот кад га не обасјава ни један зрак задовољства и среће, кад плива у

мраку беде и потиштености.

Ако се проблем побачаја хоће исправно да разматра и правично да реши, онда је јасно као дан да се мора узети у обзир економско и социјално стање труднице, а не само здравствено. На оваквој основи решено питање побачаја, са проширеним индикацијама, једино ће омогућити да се помогне сељанци, рјадној жени уопште и целом друштву. Није опасан стручно извршен побачај, у уставома за то погодним, јер се тако сачува здравље, живот и плодност труднице, већ је опасан онај са вретеном или чим сличним, пошто се он најчешће завршава губитком здравља, живота или диле плодности.

Када ни очигледна опасност за здравље и живот, ни најстрожији законски прописи не могу спречити надрибацивање код сиротих жена, значи да постоје још јачи узроци који их гоне на побацивање, од ових који их спречавају. На основу тога неминовно излази да сељанкама и њиховој деци, уопште радним женама, треба обезбедити почасни живот, или им омогућити бесплатан и стручно извршен побачај. Трећег решења нема.

Dr P. Миљусковић

НАША СРЕДИНА

Од свих имена њему би најбоље пристојало: господин улицица. Он је тип наше, паланачке средине, која га је изградил, учинила га специфичним, створила га онаквим каквим га познајемо. Не виђамо га само у нашем граду и на нашим улицама. Напротив, можемо га срести свуда и одмах познати пошто је јако сличан

У друштву је углађен. Васпитан у иностранству, рекло би се, он није тип нашег човека. Зна више од њега, финији је, дотеранији. У ствари, једини позитиван остатак од боравка у иностранству, којим се још може похвалити, то је то знање страног језика. Уколико и њега није изборио.

Ако се нама разговара, хвали вам се слободомљем своје младости: — Кад сам ја студирао у Паризу, припадао сам леници. Не грађанској, него крајњој. Били смо ми борбени...

Успомене из те младости су многобројне. Хтео би да вам их све каже, несвесан да га младост опунжује. Не пита се: шта је сада? Куда је зашао? Где се зауставио? Не посматра себе у животу, задовољан што добро једе, мртав да би живео за време у коме су све снажнији социјални потреси. Не обзира се да види пут којим је прошао, нити гледа предасе да се обвешти куд срља. У његовој отупелој можданој кори искристалисала је саможивост паланачког интелектуалца: живим за себе, теши се он. Од данас за сутра.

Познано опхођење које има према другима, мало му доприноси. Његов осмех као пријатеља је љубав. Не можете му веровати да је пријатељ, зато што га познајете. Знате да је ишао од идеологије до идеологије (то вам је и сам признао), од партије до партије, од пријатеља до пријатеља. Познато вам је да их је он изневерено и да ће и ове, с којима је данас, већ сутра оставити. Ако то само буде потребно. Још пре ако то буду захтевале животне коњуктеуре.

На послу који обавља одвек је комотан. Тек је ту кад га људи траже, готов да их ни поучи својим „искуством“. Кад врши контролу, у домену службе коју обавља, хтео би да се не замери. Врши је реда ради, без ауторитета, несавесно, не обазирну се што од тога трпе појединци, цела варош, општи интереси.

Кад рефлектира на своја права он гамике. Тако је почео улазећи у службу, тако је аванзировао, такав је увек био, такав је и данас. О никога се он није спотакао, нити ко о њега. Ако је с вама, грди оне који су против вас; кад је с неким од њих, вас појасе. Кад се разгневи, ако се и то чудо догоди, потесега се преживеле младости. Тврди да је остао непромењен и да осећа бол што га изазива неправда.

Чува се да другом стане на жуљ. „Шта ће ми то, пита се и убеђује вас, кад је овако боље!“ Са сваким лепом, најлеште са оним од кога се зависи. Зато је он увек с оним од којих зависи. Обичан је прирепак за њима. Често га је не примећују. Он је ипак с њима, задовољан што га не јуре.

Отрзао је у кафенисању и прекрлапању, у оговарању и подлачењу. Вли логике је да он дадне иницијативу ма за каква посва. Устајао се као и мртвило што га окружава. Треба снаге да се покрене. Али му је лако да метанеши. Удворништво га је толико обумило да често и не зна шта чини. Смешан је понекад као лакеј, кад се гура да услужи или да је близу оног који се дочекује или испраћа. Одвртан је што се толико срзао.

Господин улицица је тип кога су створиле нередовне прилике; паланачка учуконост, сопствена безверност. Реакција му је направљена калуп у коме је очврснуо. Паланачко мртвило дало му је облике. Време га је избацило на површину.

Афера д-р Панче Стојановића у светлости велике штампе

За време лета настаје за штампу мртва сезона, када замре јавни и политички живот, па нема о чему да се пише. Тада је добродошла понека скандалозна афера, о којој се без неке друге потребе пише надугачко и сензационално.

Такав је случај са скорашињом гинеколошком афером у Београду. Велики београдски листови данима су пунили целе стране појединцима из те афере, износили све скандалозне детаље, измишљене или тачне, са таквим сликовитим описима да је читалачка публика просто гутала редове, наслађујући се туђом бруком и невољом. Нису изостале ни многобројне фотографије да још више привуку пажњу читалаца.

Да би сензација била већа, главна личност афере, др. Панчо Стојановић, приказан је као неко чудовиште, које дави и пече живу децу. Они који лично познају овога лекара, знају да он додуше није био у свему исправан човек, али да ниуком случају није онакав каквим су га приказали велики листови.

Какав је случај са др. Панчом Стојановићем? Млад лекар, без службе, без веза, он се једног дана обрео на београдској калдрми немајући сретства за живот. На општу лекарску праксу није могао да рачуна, јер је Београд препун свим могућим специјалистима, и шта је могао друго него да почне вршити побачаје. Али то раде стотине његових колега у Београду и унутрашњих. Неки су чак од тога посла стекли милионе и отворили санаторијуме, у којима се раде скоро искључиво побачаји. Али они су опрезни, не заводе имена и адресе својих пацијенткиња у болесничке књиге, или се покривају стручним лекарским комисијама, које законски могу дати дозволу за побачај. Уосталом, они имају веза и познанаства са утицајним факторима и њих нико не дира. Зато за све њих има сада да плати кожом др. Панчо Стојановић.

Још неправеднија је била београдска штампа према двома сиромашним пацијенткињама др. Панче. И. стина, писало се да постоји дуги списак компромитованих жена, од којих су неке из угледних београдских породица, али ми о њима нисмо ништа сазнали, нити смо видели њихове фотографије у новинама. Њихова имена пакљиво су скривали и полиција и приватни појединци, и суд и новинари. Јер у част и углед моћних и богатих не сме се дирати!

Али зато се та иста штампа окомила свом снагом на панчевачку у-

довицу и једну сироту девојку из Ваљева, које су без заштите, тако да се о њиховим јајдима могло писати до миле воље, без страха да ће се замерити коме од моћних. Са извесним садистичким уживањем облетали су фоторепортери око ових жена, сликајући их са свих страна, а њихове слике износили су пред најширу јавност као да су оне окореле злочинке или најпропаљива бића.

— Мени не остаје ништа друго него да скачем у Саву, изјавила је једна од њих, напуштена од родбине и изложена овако јавно најширој поруци. Ако та несрећна девојка изврши своју намеру, заслуга за то несумњиво припадаће добрим делом тој истој штампи.

Ми сматрамо да се велика престојница штампа у овој афери није држала на достојној висини. Она је ишла само за тим да буде занимљивија, не водећи рачуна нимало о интересима других, па ни о најобичнијој пристојности. Став те штампе према проблему побачаја био је у конкретном случају реакционаран. Она се није потрудила да тим поводом изнесе социјалне разлоге тако великог броја побачаја, нити са иједном речи да оправда сиромашне жене које то чине. Изгледа да је по овом случају сасвим умесна примедба једног јавног радника, по којој садашњи новинарски репортери као да више пишу ногама уместо главама.

На крају, ми и овога пута наглашавамо да је проблем побачаја тежак социјални проблем, који се не може решавати судским или полицијским прогонима и казнама, како се то код нас ради.

Вања је дужност да за сваки примљени број платите свој динар, ако нисте у могућности да пошљете претплату. Као што је ваших пријатеља, који добро пишу, дужност да на листу сарађују.

Нашим читаоцима из Ваљева лист се неће достављати поштом. Уместо слања поштом, они ће моћи да га купе на улици од продавца.

јујући се написом који њој тренутно годи, јер се, сасвим случајно, поклада са њеним интересима.

Другог једног посматрали смо кад му је продавац понудио први број „Наше речи“. Одмахнуо је руком, као да је то за њега стара, давно позната, ствар. Рекло би се по томе покрету да тај човек све зна, да је много читао и још више видео; у ствари, он је мало читао, још мање видео, најмање научно. Аргументат је, ту необорив: никада се није ни за шта ни интересовао. Од родитељске куће до службе провукао се као пас кроз росу. Учмала савест била је довољна да га, као и сваку ништицу, учини невидљивим.

Учмале савести, са којима другују искварене и продане савести, јесу мора која нас притиска и дави. Оне су се селеле као жабогоречина и вуку нас ка дну. Отренимо им се и вакарачајмо снажно из мрака на румену светлост!

О рату и припремама за будући рат

Немачка хемиска фабрика Шеринг и Каалбау према писању једног пољског листа „фабрикује“ једну врсту инсеката — штеточина, који се неароватно брзо множе и још брже уништавају усеве, шуме, резервне намирнице и т. д. Они инсекти за време рата, биће бацани из авиона у непријатељске земље.

25 милиона динара за гас маске утврдиће енглеска влада, да би осигурала становништво Енглеске од евентуалног ваздушнoг напада гасним бомбама.

Посебни сенатски одбор у Сједињеним Америчким Државама, који истражује рад индустрије ратног материјала за време Светског рата установио је да је Морганов банкарски концерн има велики утицај на улазак Америке у рат.

Велики металуршки концерн у Велсу Томас енд Ко забележио је ове године добит од пола милиона фунти стерлинга, тако да је дивиденда повећана од 6 на 13,5%. Ова индустрија ради највећим делом за ратне потребе.

„Матен“ јавља из Берлина да су Јункерсове фабрике авиона решиле да повисе акцијски капитал предузећа за 119 милиона марака. Према томе ће акцијски капитал Јункерсових фабрика у будуће изнети 130 милиона марака.

У Белгији је скупштина решила да се извесне категорије војника задуже три месеца периода рока под оружјем, да би се осигурала безбедност земље у изузетним приликама.

„Паризер Тагесцајтунг“ јавља да је крајем јуна о. г. Хитлер присуствовао у Хазенбергу код Милова љежбама са неком новом врстом бојних отрова т. зв. „отровном прашином“. Овај се отров издишује из авиона. Те су вежбе биле маскиране као акција за уништавање гусеница.

Велика фабрика муниције у Енглеској „Гретна“, која је саграђена у току светског рата са трошковиња од 9 милиона фунти стерлинга и која је после рата била демотиврана, сада се понова подиже и изграђује.

У Совјетској Русији отворен је нови поморски пут између Лењинграда и Владивостока, преко Северног леденог мора. Тај пут у случају рата са Јапаном омогућиће да се најкраћим путем пребаце трупе и ратни материјал на источни фронт.

Међународни синдикални конгрес у Лондону донео је резолуцију против рата и фашизма, за национализацију производње и трговине ратних материјала, за разоружање, за начело недељивости мира, за пуно колективну безбедност посретством Друштва Народа.

Пропаганда за мир заведена је у вишим школама у Новој Зеландији као обавезан предмет.

Јужноамеричка омладина тражи, да се дан потписа примирја између Боливине и Парагваја прогласи „празником мира“. У многим јужноамеричким земљама биле су ове године тога дана манифестације за мир.

Г. Хендерсон, посланик енглеске радничке странке, назвао је скандалозним чинишћу да се производња муниције сада налази у рукама приватних предузећа.

13 јула ове године састали су се на Вердену сто хиљада делегата ратничких организација свију зрелих држава из прошлог рата и протествовали против нових припрема за рат. Учествовали су и делегати из наше земље.

Скандал на Дивчибарама

Поводом скорашњег инсценираног напада

Пре неколико дана, ноћу око 11 часова, два ваљевска лекара и један новинар нападнути су на Дивчибарама на разбојнички начин од једног одрпанца, за кога се испоставило да је — служитељ управе самог летовалишта. Одрпанца је, наговорен и припремљен, изненада скочио из мрака на једнога од тројице нападнутих и стао да га туче песницама и камењем. Побегло је тек после гушања са другом двојцом и то у правцу друштвеног дома, из помрчине на светлост. Сутрадан га ни глава није заболела. Док је напад изазвао изненађено које свих гостију летовалишта, који усталом и нису дужни да уживају у сензацијама гангстерских, мушких и шарчених напада, нападач се лепо шеквао и смешкао као после уредно обављеног посла.

Важан је међутим мотив самог напада, који је могао да буде и далеко тежи по последицама. У ствари тај мотив није ни најмање компликован. То је било само силедиство Светозара Цокића, добро познатог у Ваљевоу, те вечери поред тога несхватљиво грубог и неуљудног, можда чак и пијаног, који је, као вајни чувар реда на летовалишту, отишао врло далеко и припремио напад, пошто

је сам нашао нападача и поучио га шта да уради. Ствар је уколико тежа, што су пре напада двојица нападнутих издржали и све могуће шансе. Пред необуздатношћу овог вајног чувара реда пали су сви обзир према човеку као грађанину. Какав ред може да одржава и какву безбедност да осигурава човек који је узвикнуо да је он газда од летовалишта и да на њему чини што му је — хеф. Зар су се законитост и право једног грађанина у овој земљи толико срозали и свели на хеф једнога појединца?

Тај напад, што се догодио на Дивчибарама, о коме је забележила и дневна штампа, осим тога је скандал за само летовалиште, чији се функционери, код његових природних предности, могу заложити још и за ту маленкост: за сигурност оних који Дивчибаре посећују као гости или излетници. Ваљда они не сматрају да свет воли наручене сензације, батинашких грубе и злоначичке по својој правој намери. И ваљда не желе да им због оваких изненађења приређиваних излетничкима једног дана труд остане жалов, код публике која ће бежати од озлоглашеног летовалишта.

У Дечјој колонији на Дивчибарама живот тече занимљиво

Под надзором стручне учитељице деца се окрепљују, васпитавају и забављају

Ако појете од центра ка југозападној страни Дивчибара наићи ћете, иза последње виле, на једну обичну сеоску кућу са два одељена, једно озидано, друго од брвана. То је Дечја колонија.

Још издаље запажа се врева и живо кретање голишаве деце око куће на пољаници. Има их двадесет и двоје, али вам се чини да их је стотину, толико галаме, вичу, смеју се и певају. Једни се пењу по дрвећу, други играју лопте, двојица опет наизменично се љуљају на љуљаци, а девојчице су у групи и гравју лутке. Сва деца, само у кратким гаћицама, по цео дан су изложена сунцу и ваздуху.

Деца имају одличан апетит, храна је обилна и разноврсна, а даје се у пет оброка дневно.

Унутра у згради примећује се ред и чистоћа. У првом одељену смештена је храна и одело, друга соба служи за спавање. У два реда поређане су заједничке постеље од сламарница, покривене чистим чаршавима.

Аца „Шумски“

Сва су деца из Ваљева, родитељи су им радници и сиромашне знатлије. Има међу њима интересантних типова. Један од таквих је Аца, син месара, који је на Дивчибарама прозван „Шумски“. Дете са ваљевске калдрме, он првог дана није могао да се привикне на нову средину и побегло је у шуму с намером да се врати кући. Муку је имала учитељица са послугом док га је пронашла у шуми свој улазног и знојао. Отада је добио надимак „Шумски“, али он је сада један од најбољих и не помишља више да бежи из колоније.

Најмлађи међу њима, Иво, интересант је у дугом погледу. По цео дан прави неке предмете, подиже мост преко баре, гради теретну лађу (јер он је видео праву лађу). Он је велики конструктор Дечје колоније. Можда ће то бити једном велики проналазач. Ако доживимо, видећемо!

Али за децу не постоји само игра. Имају она своје дужности и обавезе. Тако, на пример, свако дете мора да води рачуна о својој одећи и обући, да се само умива и пере ру-

ке пред јело, да одржава чистоћу. Једни су одговорни за играчке, Аца чува љуљашку, а старији иду са послугом на плажу и по воду. Научили су неколико песама које певају у хору кад иду на купање.

Интересантно је да код деце не превлађује себичност. Све што се добија од куће: колачи, чоколада и бонбоне дели се међу собом. Нико не каже: то је само моје, не дам другом. Најсиромашнији међу њима није имао чарапа на кошуљице. Али другови су му поклонили три кошуљице и два пара чарапа. Тако је и он одевен као и остали.

Дечје новине

Веровали или не, постоје на Дивчибарама „Дечје новине“ и то у Дечјој колонији. На великом табуку чисте хартије, залењеном на зиду, неколико старијих који иду у школу, записали су своје мишљење и примедбе о колонији. Један се похвално изразио о храни, само му се, пише он, купус не свиђа. Други пише да је овде много лепше него код куће, а једна девојчица износи, опет, своја интимна осећања. Првог дана је плакала за мамом, али сад јој је врло добро и не би хтела да иде у Ваљево. Тако су Дивчибаре добиле дечје новине пре Ваљева, и уредник и сарадници су сама деца. Излазе само сезонски. Цензура не постоји, јер може да пише сваки штогод хоће.

Време је да напустимо Дечју колонију, јер се деца спремају да иду на купање у потоку, који тече кроз средину Дивчибара. Учитељица их уређује све по двоје, на крају остаје један пар: мушкарац и девојчица, али он одбија да иде са њом јер му мушки понос не допушта. И тако у реду деца одлазе с песмом на купање да би се пред подне вратили на ручак са појачаним апетитом.

Друга партија старије деце треба да крене из Ваљева почетком августа. Али сретства су исцрпена, те се не зна да ли ће се то моћи учинити. Зато би требали општина, приватна друштва и појединци још једном да одвоје по каква мали прилог у новцу или предметима како би ова лепа и корисна установа могла до краја да изведе свој план.

Вај-професор осуђен на 2 месеца затвора

Зато што је оклеветаво свога професора

Име Мирка Стамболића није непознато ваљевцима, пошто је он прошле године учио трећи разред Средње пољопривредне школе у Ваљевоу. Из тога времена датира једна скандалозна афера у вези са именом професора г. Јураја Замечника, о којој је чаршија на свој начин дугу коментарисала.

Стамболић је, искључен отуда, дошао из Крижеваца да настави школовање у Ваљевоу. Одмах је узвезо држање хвалисаваца, коме нико ништа не може. Удесно је, да би себи подигао углед, да прими неколико карата у којима му се тобож извесна лица, којима је он, обичан љак, изradio намештења преко својих утицајних пријатеља, захваљују и једног дана стао да прети и самим професорима. Неке од својих другова денудирао је да су комунисти, па је то исто учинио и са професорем г. Замечником. У школи су чак и, осим тога, појавили и памфлети у којима се „откривала“ тобожња комунистичка организација која је на челу професор г. Замечник. Примерци тих памфлета дошли су чак и до Министарства пољопривреде и Министарства унутрашњих дела.

У оваквој делатности Стамболића је прекинуло искључење из школе у Ваљевоу, пошто је ухваћен да се служи фалсификованом радничком возном исправом. На улици је био још штетнији. Окупљао је бивше другове по кафанама и правно скандале, због чега га је ваљевска полиција једног дана протерала.

Међутим, г. Замечник је поднео тужбу против свог бившег љака, по којој је решавао Срески суд у Ваљевоу, који је Стамболића осудио на два месеца затвора и новчано са 900 динара претворних у 15 дана затвора. На суђењу се Стамболић држао врло дрско. Веће Окружног суда у Ваљевоу, недавно је потврдило ову пресуду.

Ваљево уопште нема уређене плаже

А више је него потребно на Грацу изградити и један плажачки бавен

Летње жеге настале су у пуном јеку и свет жури у оближње ренице да се окупа и расхлади. У близини Ваљева постоје четири реке али оне све не долазе у обзир за купање. Колубарна, која протиче кроз средину вароши, наша историјска река, није више погодна за купање. Плитка је и загађена. У њој можете видети црнуте животиње и другу нечистоћу, која се баца из дворшита и са улице. Обница и Јабланица су удаљене, па стога мало ко из вароши да иде да се тамо купа. Остаје једино Градац, брза, бистра, брдска река, која је заиста идеално место за купање, мада се и у њему осећа недостатак воде за време летњих суша.

Већ од самог ушћа у Колубару, па 4 до 5 километара узводно, ређају се од пре подне па до мрака масе купаца из грађанства и војске. Ту је целог дана смех, граја, подврискивање и шале. Има ту неукусних вивеца и добацивања, који долазе од невазпитане публике, обично на рачун купаца. Наравно, као и на свакој плажи, има и код нас флертовања; ту се праве познатства од којих су најдража она учињена са лицима која нису из нашег места.

За наше такозване плаже не може се рећи да на њима има каквог реда. Свлачи се где ко стигне, оставља одело на камену, песку или окачи о грану каквог дрвета. При томе муку муче срамежљиви купачи, потогово женске, док се свуку, јер ниједно место није довољно склоњено од погледа радозналих. Наравно, да при оваквом стању ствари, није чудно што се времена на време нестане понеки новчаник, сат или

Батина као средство васпитања деце

Тачка која превладава у свету мисли данашњег детета, јесте мисао о ударцу. — Батина, која га прати на сваком кораку. Та батина не влада мишљу детета на угодан начин и ако старији много воле да причају о "златном" детињству и о његовом "рају". Уз безброј околности, које притискају децу радних слојева људи, као рђава и недовољна храна, тесни и влажни станови, оскудевање у одећу и обућу, прерани физички рад у породици и ван породице, код туђих људи, помучује још више овако тежак живот телесно кажњавање, казне запостав-

Две војске, које се узашамо туку, то је једна једина војска, која извршује самоубиство. А. Барбис

љавају школи и којекакве друге педагошке дресуре данашњег детета и садашњег времена.

Задатак је педагога улепшати живот поверљивој деци, ускратити њим непотребне болове у животу; и сваки разуман човек, који има о сећања према деци, може себи представити какви би осећаји и полети, какви би њих живот покренуо децу тада, када би се са дневног реда у данашњем друштву скинуло то гадно васпитно средство: батине и масице по децим леђима. Треба се једном одрећи тих моралних дресура, које толико негативно делују у развоју младог нараштаја и ликвидирати са принципима и тврдотљивостима: "без батина нема васпитања", јер старим начелима није се унек поступало у ова времена.

Појава и развој телесног кажњавања текли су паралелно са развојем економских и друштвених односа у класном друштву. Хиљадама година човечанство није знало ни за какво телесно кажњавање — оно није схватало потребу батинања деце. Према томе приговори: "тако је увек било" отпадија сами по себи. Систем васпитања батинањем, свакако има своју сарху: учинити мекшине, покорне слуге, убити понос и, на крају, створити послушне незналице.

Треба створити, педагошки васпитати и дозирати људе, који ће знати послушати и извршавати. Појава класног друштва, доноси са собом појаву телесне казне. Ми се обично питамо и паметно чудимо како и од куда то да деца избегавају школу, осећају се као у тамници, проклињу звонце које их позива да прекину одмор и наставе у рад, учитељу — свој васпитавају гледају непријатеља и страшило, заобилазе га га не сусретну итд. итд.

Данашњи начин васпитања, базиран прво на ауторитету и друго на програму и смерници васпитања — оправдана таква расположења младег нараштаја, и сва њихова стања нису никакво чудо.

Питање батинања ученика, данас је прво и главно питање и њега треба да расправљају сви учитељски зборови и конференције, јер радити на решењу тога питања вично је мерило васпитачке зрелости.

Чак и део одеће.

На нашим плажама, ако би се тако могли назвати они вирови и пљивања, влада прави паланачки штимунг. Поред купача и купачица у правим, чак и елегантним костимима, видећете мушкарце у дугим белим гаџама са заврнутим ногавицама и жене у спаваџицама, дугим до пета. Заста, нигде већи избор најразнорснијих костима.

Под врбама у хладу искупе се жене са децом и ту размисте чита во своје домаћинство. Ту спремају ужино, ложе ватре и кувају кафе. Наравно и овде је неизбежно "оговарање".

Пави оне, срам је било каква јој је крсти! Само још што није гола!

МИ БАИРИЦИ!..

Репортажа с периферије Ваљево

Као саставни део Тешињара, ми са Баирици представљамо посебни свет наше драге паланке. Зато, када је реч о нама, ми увек с поносом кажемо: Ми баирици!.. Видимо ми бригу о свему што се дешава у граду, али зато још будније pazимо да се код нас што неповољније не догоди.

Пре свега, живимо у слози. Ту "комшилук" игра главну улогу. Увече, када киша не пљушти, поређају се клупе и столице с обе стране улице, већ почен од радње Владе Филозофа, па до саме Циганске калхале. Пошто се то учини, свака од комшија заузме посматрачку бундију. Тако хтели не хтели морате проћи кроз шибу радозналих погледа и још неугодних коментара. Прво се почиње говорити шта је ко кувао за ручак, како је ко обучен, затим где ко иде и с ким се састаје. Нека вас Бог сачува ако сте се у сумрак нешто дуже задржали него што то прописује паланачки бонтон. Ако је с вама био још и супротан пол, са свију страна хете чути:

— Воли је. Узвече је!
— Море јок, само је води за нос.
— Ко ко? Он њу или она нега?
И тако у недоглед.

Па ипак наш Баири је врло душевни. Ако случајно кренете да полжете испит, с вама ће полагати и све ваше комшије и комшике. За малер који вам се догодио, јер случајно нисте положили, сазнаћете ви

Рат значи уништавање милиона здравих, снажних и зарад способних људи. Ево шта кажу цифре: У прошлом светском рату од 1914 до 1918 г. изгинуло је у целом свету 9 милиона, рањено 19 милиона, а постало инвалидима 3 и по милиона људи.

последњи и то од њих, пошто је ваш посао и њихов и више њихов него ваш.

На Баирици је дивота животи. Народ улице испрежу се нолови. Пред очима вам се пружа диван изглед. Ако вас случајно занесе пут летком, када је пазарни дан у чаршији, тад ћете још више видети. Ми у тај дан не хитамо на пијацу да бисмо се снабдели намирницама. Нама се све донесе на ноге. Довољно је само помолити се кроз прозор или врата и све купити. Наравно, из прве руке. Можете се и насмејати. Обично неколико беспосличара стају напред улице (тако то већ траје годинама) и пријатно се забављају. На туђ рачун, дабоме. Што је још "забавније", на рачун селака и селанки.

Најве тако нека снаша. Тек што је дошла под "маказе" беспосличара, захори се из више граја:

— Хеј, снашо, дај, море, тог певца овамо!

Сва радосна што је тако брзо нашла на купце, снаша прилази и пружа певца. Онај што жели да "купи" сад се распитује:

— Среће ти твоје, снашо, првао да ми кажеш: пева ли овај певач?

Тако изгледају наше плаже на Грацу у овим данима тропске вршине.

Још се нико није сетио да изгради једно колико—толико уређено речно купалиште. Ни општина, ни разна друштва, ни појединци. За време окупације аустријске власти подигле су код Тадића млина један мали бетоинирани базен. Додуше, он није задовољавао потребе Ваљева, али је ипак био користан купачима. Међутим, сопственику је он био излишан, па га је уништио, а воду одвео у свој јаз.

Данас се више него икад осећа потреба да се на Грацу, у близини вароши, изгради један пристојан базен, са потребним кабинима. Нека меродавни размисле о томе.

Селанка се куне у све, што се сети да нећеш ниш. Ме размислила да ли је то потребно и не досећа се да је то обичан глупи трик беспосличара, толико понављан да је већ одвратан. Престаје да се куне тек кад је тргне перекана "купача", од којих су јој неки, као узгред, већ претресли и испразнили корпу.

Али смо ми баирици и ретко хумани. Пошто нас има и бесних и гладних, то је сасвим разумљиво. А да смо заиста хумани одмах ћете се уверити. Пре неколико дана дошао један сиромаш пред магазу свога комшије и тражи 15 килограма кукуруза у зајам. Лепо човек прекрелице:

— Дај ми, газда, вратићу ти пошто за 15 килограма 20. Дошло ми до гуше. Децу да нахраним...

— Ма ко? развикао се сопственик магазе. Зар ја да ти дам? Теби да дам у зајам? Даћу ти радије једну штрапу да се обесиш!

У топле дане на нашем Баири зуре ројеви муха. Слеку се на поље балеге и улећу нам кроз прозоре, што смо их отворили да се проветрирамо. Сушимо се "од здравља", набивени у мале, заштитне кућине са нечистим дворштинама, из којих се назире врет беле.

Да би нам још боље било, над нама је Циганска махала. Наши приноурасти комшије имају врло мало смисла за чистоћу. Макар да се њихов кмет, Милан Пуб, трудио да их просвети, слабо је шта помогло. Можда зато што је Пуб ствар дружице схватио. Он је хтео да Цигане

просвети "културно", а чистоћа је од културе подље! Да је то хачно, доказ је и сама наша општина, која поштује културу, али о чистоћи води врло мало рачуна.

Ми баирици смо требали највише да доирисесемо културно и просвећују гајних приноурастих комшија. Због тога није без значаја, пошто су и они ту ни Баири, подухући Пубове напоре, који су требали да се крушишу у оквиру прошлог циганског култура.

Ужурбао се тих дана Пуб, позвао госте, испозајмљивао клупе (чак је и моја клупа "добила ноге" и отумарала на пашар), па стао да скупа и прилоге:

— А имај дуб банке, вели он мени. Бре што ће бидне, вама шукар нац ар!

— Какве незе, питам га ја, има наш пашар са мојим дема банкама?

— Има, има, тврди он. Помажем циганску културу!

Кад се није имало куд, помогла сам циганску културу, али само са два динара, пошто би иначе култура била врло скупа.

За време ових топлих ноћи наше приноурасте комшије уобичајили су да спавају напољу. Тек што се смрчине, снажи од њих потоварио понавља на право под своју липу. Ишло је то тако у реду све до "смртног случаја" у махали, за који је одговоран — Кока Пешавија. "Смртни случај" догодио се ноћу. Кока је везао једном неку некакову канту за ред, а овај у трку кроз Баири направно читају узбуку. Следеће ноћи ни једног од наших комшија није било под липама. Прича о фијакеру који је пројурио кроз махалу са натовареним мртвицем имала је свог дејства.

С. Б.

Електрично питање

Адвокат г. Томић: "О електричном осветљењу треба да решавао памет, а не већина!"

Редакција "Наше речи" објављује против своје воље ову исправку адвоката г. Томића, с чијом се садржином не слаже:

Уредничку листа "Наша реч"

У првом броју Вашег цењеног листа, отштампан је чланак под насловом: "Електрично питање", у коме се и моје име помиње, на молим, да у наредном броју листа, изволисте, на основу закона о штампи, дати места овој мојој исправици:

У напису се тврди, да сам се ја, на сазнатој конференцији, залагао за решење питања у корист г. Унковича", докле је "расположење велине присутних очигледно било у корист подизања нове централе". — У ствари, ја се нисам залагао искључиво за корист г. Унковича, већ сам непобитним подацима и разлозима

У прошлом рату за четири године угрошено је толико богатства, колико троше све државе на свету за шест година.

утврдио, да је врло штетно, за нас, да општина подиже своју централу. Али сам исто тако изнео, да поред г. Унковича, постоји и друга понуда — Макиша — и да су обе далеко повољније, за све грађане, него ли подизање општинске централе, јер нуди осветљење по 1,40 дина. докле хемо општини морати плаћати најмање 7 динара.

Што се тиче грађанства, како оно гледа на ту ствар, треба имати на уму, да то доста њих није ни у стању да схвати, јер за то треба бити добро писмен, знати калкулисати са великим цифрама и имати извесног искуства бар у сличним пословима за шта је спреман један мањи број наших суграђана. Зато, при одлучивању о том питању треба чути, шта ти људи мисле, а не рачунати, да ли то одобрава некаква "већина", јер то у опште и не треба да решава бар, већ—памет! С тога је за жаљење, што је таква "већина" својом дреком ометала разлађања по тој важној ствари, оних љу-

дира, који су имали спреме, да о тој говоре, тако, да се нису могли чути говорници ни на помнутој конференцији, ни у општинском већу, где је чак и већиницама забранивано да говоре, и ако су они и постављени да то питање претресу и реше;

Исто је тако погрешан и закључак г. Ломића, да треба одбацити "систем концесија", јер је позната ствар, да се многи послови у држави и у самоуправама не би ни могли свршити, да није било концесија. Само треба направити добар уговор о концесији, каква наје био овај садањи, за осветљење Ваљево, али је он, за ондашње прилике, кад је пре 40 година прављен, одговарао ондашњим потребама, ма да га није требало бар закључити на тако дугачак рок.

Али, због једног рђавог уговора о концесији, не треба одмах нападати цео "систем концесија", пошто би онда, по истој логици, требало укинути и установу општина само зато, што је нека општинска управа рђава! Напротив, треба и може се све то уредити како ваља, па да буде корисно за све грађане, који су ту, да својим способностима то помогну. Но бар једно искуство, за ову нашу ствар, имамо, а то је: да су готово све општине са својим електричним централама претрпеле велике штете, па би из тога требало извући један корисан наук, те да се — како вели г. Ломић — "не упишемо да се увуцемо у јарам" штетних — општинских централа — а не концесија! Свет. П. Томић

Захвалност

Управа Ваљевог парне пиваре а.д., на дан смрти свога оснивача и дугогодишњег претседника поч. Игњата Бајлоновија, индустријалца и бившег гувернера Народне Банке уписала га је за члана добротвора Ваљевог трговачке омладине са прилогом од 1000 динара.

Управа Трговачке омладине захваљује дародавцима, а почившег Игњата уписује у књигу својих добротвора. Слава му!